

Arbeidsmarktflits

Waar die files heen gaan? Gemeentelijke pendel in kaart gezet

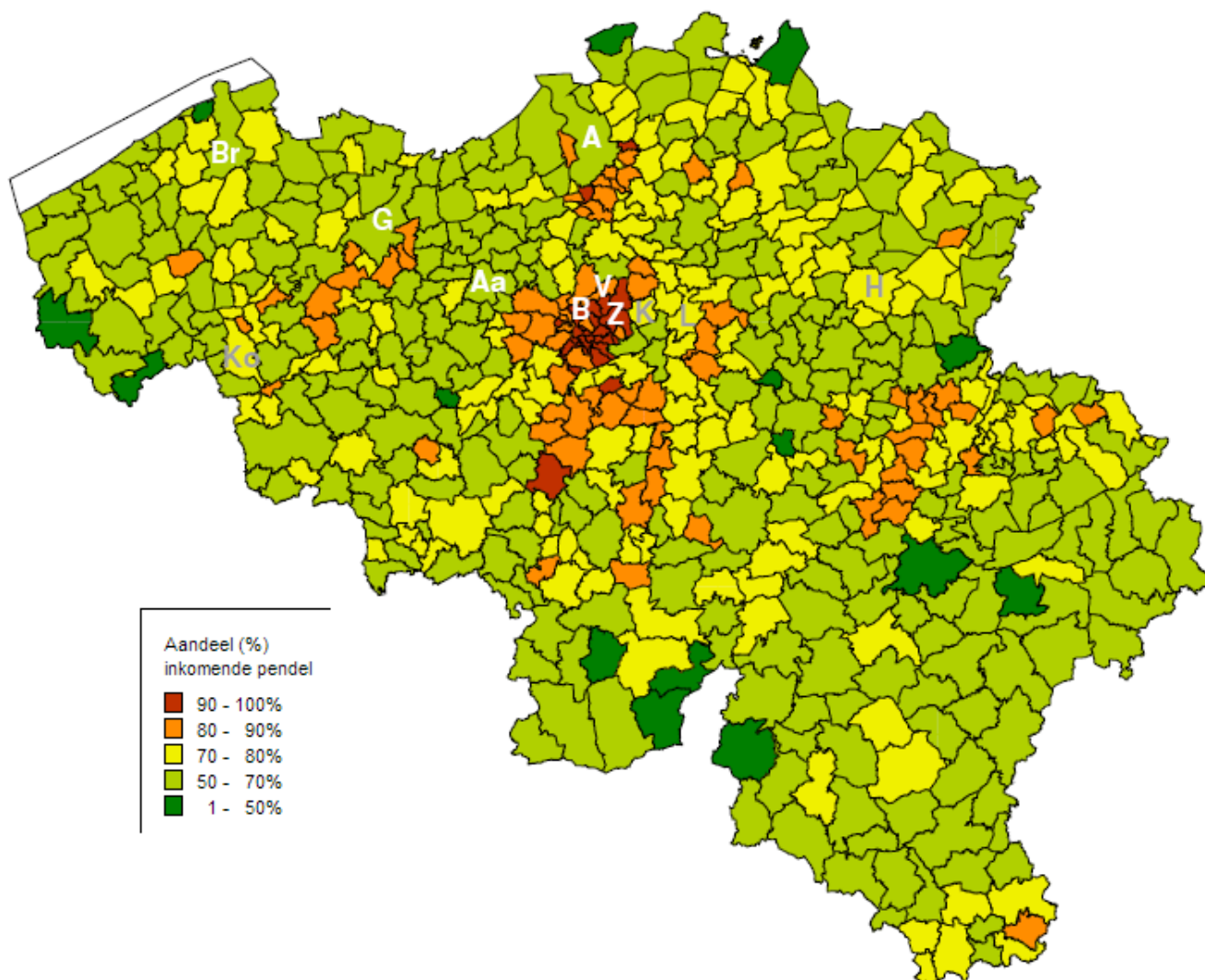
8 October 2009

Pendel is een belangrijk gegeven op de arbeidsmarkt. Zo zijn heel wat centrumsteden aangewezen op het aantrekken van pendelaars uit naburige gemeenten voor het vervullen van een hoge vraag naar arbeid in de lokale economische knooppunten. Vaak is het lokale arbeidsaanbod echter ontoereikend of telt het onvoldoende gekwalificeerde kandidaten voor vacante jobs. Tevens zijn de meer residentiële gemeenten met een uitgesproken woonfunctie voor hun werkzaamheid in sterke mate afhankelijk van het jobaanbod in de naburige steden en gemeenten.

Tot voor kort was het niet mogelijk om op gemeentelijk niveau het pendelgedrag of de woon-werk-mobiliteit van de werkende Belg in kaart te brengen. Met de integratie van nieuwe pendelgegevens van de RSZ in de Vlaamse Arbeidsrekening, het raamwerk waarin we verschillende arbeidsmarktstatistieken samenbrengen, kan dit nu wel. Met de gemeentelijke pendelgegevens kan de (mis)match tussen de lokale vraag naar arbeidskrachten en het aanbod van de eigen bevolking in een gemeente of regio blootgelegd worden, of kan het belang van gemeenten met een groot jobaanbod voor de ruimere regio worden geduid. De pendelstromen zijn in die zin medebepalend voor de armslag of bewegingsruimte van het lokale arbeidsmarktbeleid.

In **figuur 1** brengen we voor alle Belgische gemeenten de *inkomende pendelintensiteit* in kaart. Deze duidt op de mate waarin een gemeente inwoners van andere gemeenten aantrekt om te komen werken. Deze indicator wordt berekend als het aandeel personen dat vanuit een andere gemeente komt werken in gemeente X ten opzichte van het totaal aantal werknemers met een job in die gemeente X.

Figuur 1. Aandeel (%) gemeentelijke inkomende pendel bij de loontrekkende binnenlandse werkgelegenheid (in personen vanaf 15 jaar), Belgische gemeenten, 2007

Legende lettercodes + % inkomende pendel: B = Brussel (94%), V = Vilvoorde (87%), Z = Zaventem (95%), K = Kortenberg (78%), L = Leuven (74%), Aa = Aalst (64%), A = Antwerpen (61%), G = Gent (65%), Br = Brugge (58%), Ko = Kortrijk (72%), H = Hasselt (73%)

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

In de eerste plaats zien we dat de gemeenten in en rond Brussel een hoge inkomende pendel noteren (cf. oranje en rood ingekleurde gemeenten op de kaart). In Brusselse gemeenten als Sint-Joost-ten-Node (98% inkomende pendel), Evere (95%), Etterbeek (95%), Sint-Gillis (94%) en Brussel zelf (94%) worden ruim negen van de tien loontrekkende jobs ingevuld door inwoners van andere gemeenten. Hoewel dit aandeel mede omhoog gestuwd wordt door pendelstromen vanuit naburige gemeenten, wordt een groot aandeel van de Brusselse jobs ingevuld door loontrekkenden uit gemeenten van buiten Brussel, en dan vooral vanuit gemeenten in de provincies Vlaams-Brabant (Leuven, Dilbeek, Vilvoorde) en Oost-Vlaanderen (Gent, Aalst) of Antwerpen-stad.

Een gelijkaardige hoge inkomende pendelintensiteit zien we in de Vlaamse gemeenten in de rand van Brussel zoals Zaventem (95%), Kraainem (91%), Drogenbos (97%), Steenokkerzeel (91%) of Machelen (96%). De jobs in deze gemeenten worden vooral ingevuld door inwoners uit andere Vlaams-Brabantse of Brusselse gemeenten, en voor een kleiner deel uit steden in de provincie Antwerpen (Antwerpen-stad, Mechelen).

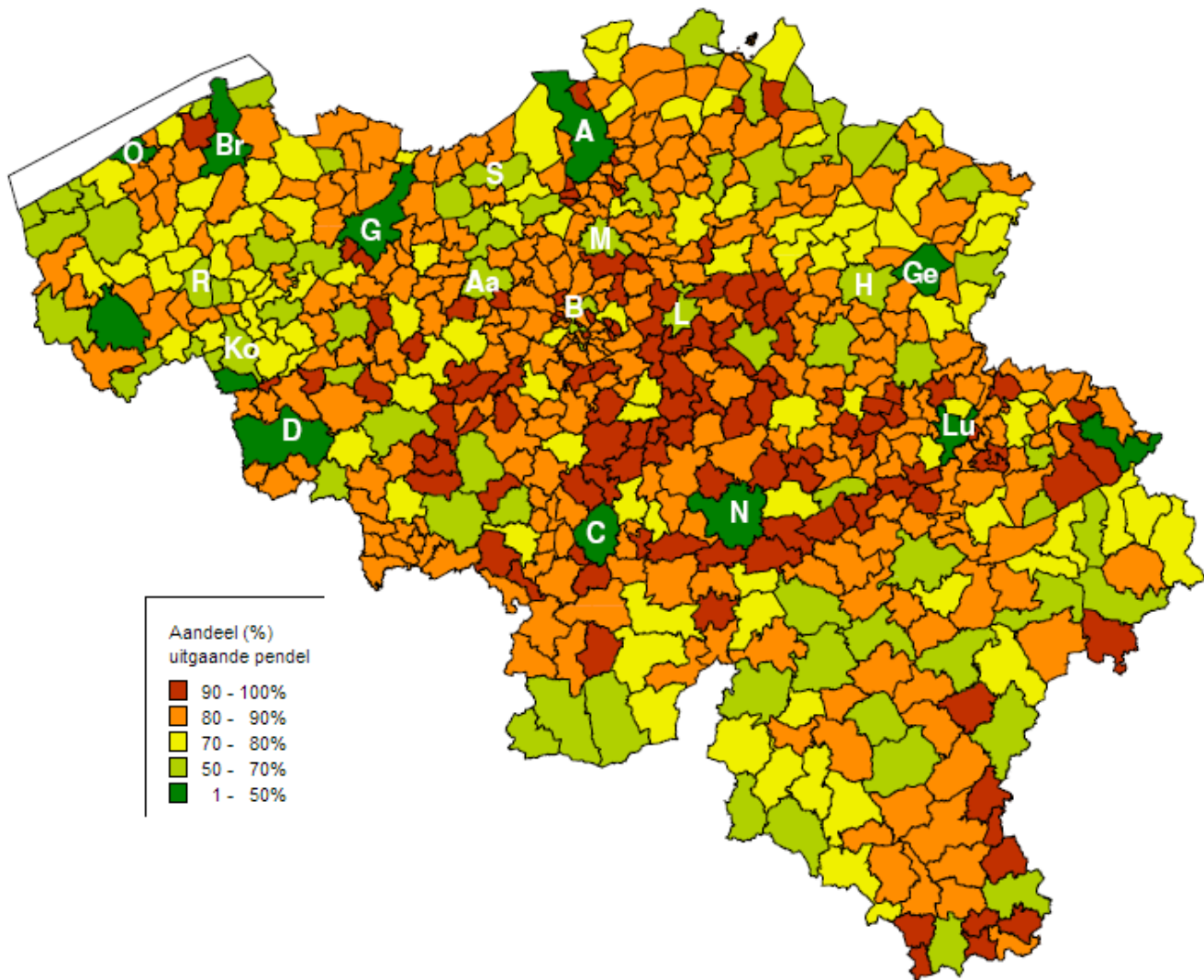
Een constante in elk van de gemeenten met een hoge inkomende pendel is de hoge tot zeer hoge jobratio. Deze jobratio duidt op het aantal jobs per honderd inwoners op arbeidsleeftijd. In Brussel is deze jobratio bijvoorbeeld 233, wat betekent dat er per honderd Brusselaars op arbeidsleeftijd 233 jobs worden geteld. Om dit hoge jobniveau te kunnen vervullen, zijn deze gemeenten zuiver mathematisch al genoodzaakt om pendelaars aan te trekken. Opmerkelijk verschil is echter dat het in de gemeenten in het Brusselse hoofdzakelijk gaat over gemeenten met een hoge werkloosheidsgraad onder de bevolking, terwijl de gemeenten in de Vlaamse rand rond Brussel overwegend een lage werkloosheid kennen. In de Brusselse gemeenten gaat een hoge inkomende pendel van werknemers uit andere gemeenten – en bij voorbereiding uit andere provincies – dus samen met een hoge werkloosheid onder de eigen bevolking. Dit duidt op een belangrijke mismatch tussen de lokale vraag naar arbeidskrachten en het (onaangesproken) aanbod van de eigen, plaatselijke bevolking.

Wanneer we er ter illustratie de gemeente Zaventem (Z) uitpikken, met een jobratio van 244 per honderd inwoners op arbeidsleeftijd, en met onze nationale luchthaven als belangrijkste leverancier van jobs, dan zien we dat slechts 5,5% van alle loontrekkende jobs in Zaventem (een 44 000-tal in totaal) wordt ingevuld door inwoners van Zaventem zelf. De belangrijkste inkomende pendelstromen in de gemeente Zaventem komen – in orde van grootte – uit Leuven (L), Antwerpen (A), de naburige gemeente Kortenberg (K), Vilvoorde (V) en Brussel (B).

Naast de gemeenten in de Brusselse regio zien we in Vlaanderen ook een hoge inkomende pendel in enkele gemeenten rond Antwerpen. Hierbij gaat het over kleinere gemeenten met een hoge industriële bedrijvigheid – al dan niet in het kielzog van de Antwerpse haven – met gemeenten als Zwijndrecht, Mortsel (met chemiereus Agfa), Aartselaar, Edegem of gemeenten waar zich belangrijke commerciële activiteiten gevestigd hebben (zoals Wijnegem, met het shoppingcenter). Het gaat hierbij vooral over pendelstromen tussen naburige gemeenten onderling en vanuit Antwerpen-stad. Tot slot zien we in Vlaanderen ook nog op de as tussen Gent (G) en Kortrijk (Ko) enkele gemeenten met een hoge inkomende pendelintensiteit.

De eerder lage inkomende pendelintensiteit in Antwerpen-stad (A) – met toch een jobratio van 93 jobs per honderd inwoners op arbeidsleeftijd – geeft aan dat de beschikbare jobs in Antwerpen in belangrijke mate worden ingevuld door inwoners van de stad zelf. Dit blijkt tevens uit **figuur 2**, die de **uitgaande pendel** op gemeentelijk niveau weergeeft. De uitgaande pendel zegt iets over hoeveel werkende inwoners uit een gemeente elders werkzaam zijn (en wordt berekend als het aandeel loontrekkende inwoners uit een gemeente X die in een andere gemeente gaan werken ten opzichte van de totale loontrekkende bevolking in gemeente X). In Antwerpen-stad is de uitgaande pendelintensiteit namelijk het laagst van alle Belgische gemeenten: slechts 39% van alle loontrekkende Antwerpenaren heeft een job buiten de stad. De overige 61% woont én werkt dus in Antwerpen wat in belangrijke mate te danken is aan de sterk uitgebouwde commerciële en publieke dienstensectoren (zoals de maatschappelijke dienstverlening).

Figuur 2. Aandeel (%) gemeentelijke uitgaande pendel bij de loontrekkende bevolking (15-64 jaar), Belgische gemeenten, 2007

Legende lettercodes + % uitgaande pendel: B = Brussel (63%), M = Mechelen (65%), L = Leuven (56%), Aa = Aalst (64%), A = Antwerpen (39%), S = Sint-Niklaas (57%), G = Gent (44%), Ko = Kortrijk (55%), R = Roeselare (50%), Br = Brugge (42%), O = Oostende (46%), H = Hasselt (54%), Ge = Genk (49%), Lu = Luik (49%), N = Namen (47%), C = Charleroi (46%), D = Doornik (44%)
 Bron: Vlaamse Arbeidsrekening (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

De uitgaande gemeentelijke pendelintensiteit is weliswaar in alle grotere steden laag (zie de donker groen ingekleurde gemeenten), wat betekent dat de bewoners in die steden vaak een job hebben in hun eigen gemeente. In alle 13 Vlaamse centrumsteden ligt de uitgaande pendelintensiteit onder de 65%. Maximaal tweederde van de loontrekkende bevolking uit de centrumsteden werkt dus buiten hun eigen gemeente, wat relatief weinig is. In Antwerpen (39%), Brugge (42%), Gent (44%), Oostende (46%) en Genk (49%) is dit zelfs minder dan de helft.

Toch zijn het niet enkel de eigen inwoners die mee profiteren van de sterk ontwikkelde economische activiteiten in de centrumsteden. Vlaamse gemeenten met een hoge uitgaande pendel zijn vooral de (kleinere) gemeenten rond Brussel en rond de grotere centrumsteden. In het Brusselse – en rond Zaventem – noteren vooral Wemmel, Steenokkerzeel, Wezembeek-Oppem, Linkebeek en Kraainem een grote uitgaande pendel van hun inwoners. Het betreft hier vooral residentiële gemeenten met een uitgesproken woonfunctie, die voor hun werkzaamheid in sterke mate afhankelijk zijn van het jobaanbod in de naburige steden en gemeenten. Ook de gemeenten rond Leuven – Herent, Bertem, Oud-Heverlee, Bierbeek, Holsbeek – kennen een grote mate van uitgaande pendel, in de eerste plaats naar Leuven zelf, maar ook naar Brussel en Zaventem. Verder merken we op dat ook verschillende Waalse gemeenten ten zuiden van Brussel, maar ook rond de steden Doornik (D), Charleroi (C), Namen (N) en Luik (Lu), een hoge uitgaande pendelintensiteit noteren.

Voor meer cijfermateriaal over pendel tussen de gewesten, provincies, Resoc's of gemeenten verwijzen we naar de website van het [Steunpunt WSE](#), in de cijferrubriek 'Vlaamse Arbeidsrekening' bij 'Binnenlandse werkgelegenheid' (inkomende pendel) en 'Werkenden: detailtabellen' (uitgaande pendel) of naar de website van het [Departement WSE](#). Meer analyse en duiding over de pendelintensiteit en pendelstromen uit en naar de Vlaamse centrumsteden is binnenkort te raadplegen in een nieuw WSE-report.